

การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท
AN ANALYTICAL STUDY OF THE CONCEPT OF DHURA IN
THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY

พระสุนัน อาสยสุโภ (สำลีงาม)¹

PHRASUNAN ARSAYASUPHO (SAMLEENGAM)

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2558

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาความหมายของแนวคิดเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท 2. เพื่อศึกษาประโยชน์ของแนวคิดเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท 3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท

ผลการวิจัยพบว่า

1) ธูระในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึงหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์และพุทธบริษัท 4 ที่พึงศึกษาปฏิบัติมี 2 อย่าง คือ คันถธูระ และ วิปัสสนาธูระ ธูระทั้ง 2 นี้เป็นกิจหน้าที่สำคัญส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและส่งผลให้เกิดการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่จุดหมายสูงสุดของพุทธศาสนาได้

2) ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาเรื่องธูระทั้งสองคือ คันถธูระ ส่งเสริมและพัฒนาในการปฏิบัติ ศีลสมาธิ และปัญญาให้ยิ่งขึ้นไป วิปัสสนาธูระ ทำให้การอบรมกรรมฐานทั้ง 2 อย่าง คือ สมถกรรมฐาน ทำให้เกิดสมาธิเบื้องต้นจนถึงได้ฌานสมาบัติ ขมนิเวรณธรรมพร้อมนำไปใช้งานการปัญญา และวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้การฝึกอบรมปัญญาเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในไตรลักษณ์และอริยสัจ สามารถตัดกิเลสตัณหาได้สิ้นเชิง

3) ธูระในพุทธปรัชญาเถรวาทมีการศึกษาปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน 2 อย่าง คือ 1 คันถธูระ การศึกษาจาก คัมภีร์ ตำรา หรือใน ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อฝึกฝนอบรม กาย วาจา ใจ เพื่อให้ปัญญาเจริญขึ้นมาตามลำดับความรู้ความสามารถแห่งตน แล้วท่องจำไว้ สืบต่อ สั่งสอนแก่ผู้อื่น 2 วิปัสสนาธูระ คือธูระด้านการปฏิบัติกรรมฐาน มี 2 คือ สมถกรรมฐาน การฝึกฝนอบรมจิตให้เกิดสมาธิตั้งมั่นควรแก่การงาน 2 วิปัสสนากรรมฐาน คือการฝึกฝนอบรมปัญญาให้เกิดขึ้นเพื่อตัดอวิชชาออกไป สามารถเห็นไตรลักษณ์ และอริยสัจ ได้แจ่มแจ้งแก่ปัญญาของตน ตัดภพชาติ อันเป็นแดนเกิดของทุกข์ทั้งปวงได้เข้าถึงบรมสุข คือ พระนิพพานอันเป็นที่สุดแห่งกองทุกข์

คำสำคัญ : 1. การศึกษาเชิงวิเคราะห์ 2. ธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ABSTRACT

The research serves the following purposes: 1) to study the meaning of the concept on Dhura, burdens, in Theravada Buddhist philosophy, 2) to pursue benefits of the concept on them here, 3) to analyze those of it on the same.

Research findings: 1) Burdens (Dhura) in itdenote two main tasks that Buddhists must study and practice. They comprise those of study (Gantha-dura) and insight development (Vipassana-dhura). Treated as the vital tasks to promote right understandings and culminate in practising Buddhism, both tasks enable them to make for the ultimate goal. 2) Benefits gained from both are that the first task helps support and develop Buddhists to observe precepts, undertake concentration and foster wisdom while the second includes tranquil meditation and insight ones. The first task brings about generating the initial concentration up to enabling them to garner Absorption (Jhana) and Attainment (Samapatti) that give rise to forcing Hindrances (Nivarana) so that they are prompt to apply benefits intellectually. The second one has to do with wisdom trainings to attain realization of Three Characteristics and Four Noble Truths that enable them to completely eradicate defilements and cravings as a result. 3) There are two types of tasks in Theravada Buddhist philosophy. The task of study refers to the study from the canons, texts or the study on threefold trainings for the growth of the wisdom conducive to one's own abilities, revising teachings, handing down them and teaching others. The task of insight development is meditation practice, in which it contains two kinds of practices. The tranquil meditation practice deals with training ones' mind to have it developed firm concentration suitable for a task. The insight one copes with cultivating wisdom to dispel ignorance, enabling them to clearly realize Three Characteristics and Four Noble Truths with their own wisdom for eliminating birth realm and rebirth considered as a source of roots of all sufferings. In so accomplishing, they achieve the bliss, i.e. Nirvana, the complete end free from all sufferings.

KEYWORDS : 1. ANALYTICAL STUDY OF THE CONCEPT 2. DHURA IN THE THERAVA BUDDHIST PHILOSOPHY

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นกิจ การงาน หน้าที่ ที่พึงทำ หรือกิจในพุทธปรัชญาเถรวาท มี 2 อย่าง คือ หลักสำหรับการศึกษาเล่าเรียน เรียกว่า คັນถธูระ และ หลักสำหรับการปฏิบัติสมาธิ อบรมปัญญา เรียกว่า วิปัสสนาธูระ “ธูระ” ดังกล่าวนี เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธปรัชญาเถรวาทคำว่า“ธูระ” จึงเป็นหลักสำหรับการศึกษาเล่าเรียน ทรงจำไว้ สืบต่อเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้รู้ตาม ประพฤติ

ปฏิบัติตาม และหลักปฏิบัติภาวนาหรือกรรมฐาน คือฝึกอบรมสมาธิ ฝึกอบรมปัญญา ในพุทธปรัชญาเถรวาท ความสำคัญในการศึกษาเรื่องฐานะในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการช่วยส่งเสริมทำให้พุทธบริษัท 4 อันประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และ อุบาสิกา ได้รู้เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธปรัชญาเถรวาทได้อย่างถูกต้องว่า พระภิกษุสงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมหรือไม่เพียงใด สิ่งใดเป็นกิจหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์ที่พึงกระทำหรือไม่ เพราะการขาดความรู้ความเข้าใจในสิ่งเหล่านี้ จักเป็นเหตุทำให้พุทธศาสนิกชนหลงงมงายอยู่กับสิ่งที่ไม่ใช่สาระ หรือแก่นแท้ของพระศาสนา ทั้งยังอาจเป็นเหตุทำให้ไปส่งเสริมสนับสนุนกับผู้ประพฤติปฏิบัติตนไม่ถูกต้องตามหลักธรรมวินัยได้ เพราะการที่พระพุทธรองค์ได้ทรงแต่งตั้งพระศาสนานี้ขึ้นมา ก็เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลกที่ยังเป็นผู้ที่มีปัญญาลวงรู้ธรรมตามพระพุทธรองค์ได้ แม้ยังไม่สามารถทำตนให้ถึงที่สุดคือ หลุดพ้นจากทุกข์ได้โดยสิ้นเชิงก็ตาม แต่คุณประโยชน์แห่งการที่ได้ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักคำสั่งสอนเหล่านั้น ก็ยังสามารถทำให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นได้ แม้เป็นช่วงในบางขณะของการดำเนินชีวิตอยู่ก็ตาม

ปัญหาในเรื่องฐานะในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคนในทุกสังคมเพราะว่า พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันหลักที่สำคัญของประเทศชาติ ที่คำชู้ทำให้สังคมและชาติตั้งอยู่ได้ ดังนั้น หากพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ที่ตั้งตนอยู่ในธรรมวินัยอันดีงามตามหลักคำสั่งสอนที่ถูกต้องแท้จริงของพระพุทธศาสนาแล้ว พระภิกษุสงฆ์ย่อมเป็นที่พึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติได้ เพราะพระภิกษุสงฆ์รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างแจ่มแจ้ง คือ ศึกษาเรียนรู้ในธรรมวินัยของตนจนแตกฉานแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติตนเองเพื่อชำระถอนจากการครอบคลุมของอำนาจกิเลสทั้งหลาย แต่หากไม่รู้จักในฐานะของตนเองแล้ว พระภิกษุสงฆ์ย่อมอาจประพฤติตนนอกกลุ่มทางของธรรมวินัย ทำให้เป็นที่เสื่อมเสียต่อภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาโดยรวม เช่น สั่งสอนผิดเพี้ยนไปจากหลักคำสั่งสอนอันแท้จริงของพระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนอวดอ้างในสิ่งที่ไม่มีในตัวตน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำวิจัย เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องฐานะในพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อศึกษาหลักคำสั่งสอนที่เกี่ยวกับฐานะ หรือหน้าที่การงานที่ควรทำของพระภิกษุสงฆ์ในพุทธปรัชญาเถรวาทว่า พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีกิจที่ควรทำเกี่ยวกับการศึกษาในพระปริยัติ และมีหน้าที่ในการปฏิบัติตนในด้านวิปัสสนาอย่างไรบ้าง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความหมายของแนวคิดเรื่องฐานะในพุทธปรัชญาเถรวาท
- 2.2 เพื่อศึกษาประโยชน์ของแนวคิดเรื่องฐานะในพุทธปรัชญาเถรวาท
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องฐานะในพุทธปรัชญาเถรวาท

3. ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางขอบเขตในการศึกษาเรื่องฐานะในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ดังนี้

1. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พุทธศักราช 2525

2. วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้
 - 2.1 ศึกษาลักษณะที่เกี่ยวกับธูระโดยทั่วไป
 - 2.2 ศึกษาความหมายและประเภทของธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท
 - 2.3 ศึกษาเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

- 4.1 ขั้นสำรวจข้อมูล
 - 4.2 ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท
 - 4.3 สำรวจเอกสารงานวิจัยที่มีผู้เขียนและศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท
 - 4.4 ขั้นรวบรวมข้อมูล
 - 4.5 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) และจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) แล้วจัดลำดับ ความเกี่ยวข้อง ความสำคัญในเรื่องเหตุผล และที่มา เพื่อแยกประเภท
 - 4.6 รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท
 - 4.7 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล
 - 4.8 นำข้อมูลเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ และแนวคิดเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท มาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้
 - 4.9 ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เกี่ยวกับเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท
 - 4.10 ขั้นนำเสนอข้อมูล
- ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 5.1 ทำให้ทราบความหมายของแนวคิดเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท
- 5.2 ทำให้ทราบประโยชน์ของแนวคิดธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท
- 5.3 ทำให้ทราบเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาท
- 5.4 นำผลจากการวิจัยไปเป็นข้อมูลสารสนเทศ และเผยแพร่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในเรื่องธูระในพุทธปรัชญาเถรวาทได้อย่างถูกต้อง

6. คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษา หมายถึง การสร้างคนเพื่อให้ความรู้ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นและมีลักษณะนิสัยจิตใจที่ตมงามที่มีต่อเรื่อง กิจการงานหน้าที่ การงานที่พึงกระทำในพระพุทธศาสนา

ธูระ หมายถึง กิจ หน้าที่การงาน หรือสิ่งที่พึงกระทำตามพระธรรมวินัย ซึ่งมีอยู่ 2 อย่าง คือ คันถธูระ และ วิปัสณาธูระ

คันถธุระ หมายถึง ธุระด้านการศึกษาเล่าเรียนในพุทธพจน์ คือธุระด้านการศึกษาปฏิบัติ ใน ศิล สมาธิ ปัญญา

วิปัสณาธุระ หมายถึง ธุระด้านการปฏิบัติกรรมฐาน คือ สมถกรรมฐาน และ วิปัสณากรรมฐาน

ไตรสิกขา หมายถึงหลักในการศึกษาปฏิบัติ 3 ด้าน คือ ศิล สมาธิ ปัญญา

อธิศีลสิกขา หมายถึง หลักในการศึกษาปฏิบัติในศีลและหลักในการศึกษาปฏิบัติใน พระวินัย

อธิจิตตสิกขา หมายถึง หลักในการศึกษาปฏิบัติอบรมสมาธิ

อธิปัญญาสิกขา หมายถึง หลักในการศึกษาปฏิบัติอบรมปัญญา

สมถกรรมฐาน หมายถึง กรรมฐานด้านการฝึกอบรมสมาธิ

วิปัสณากรรม หมายถึง กรรมฐานด้านการฝึกอบรมปัญญา

ปรโตโฆชะ หมายถึง การบอกกล่าวจากบุคคลผู้เป็นกัลยาณมิตร หรือผู้ทรงความรู้ความประพฤติ

สัตบุรุษ หมายถึง บุคคลผู้มีความรู้ มีคุณธรรม

ปัญญา หมายถึง ความรู้ในกองสังขาร ได้แก่รูป นาม ในชั้น 5

วิชา หมายถึง ความรู้ตามความเป็นจริงในสังขาร

อวิชา หมายถึง ความไม่รู้ตามความเป็นจริงในสังขาร

สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง

มิฉชาติทิฐิ หมายถึง ความเห็นผิด ความเห็นคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงในสังขาร

เสชะ หมายถึง บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิพพาน คือต้องศึกษา และ ปฏิบัติ ในอธิศีลสิกขาในอธิจิตตสิกขา ในอธิปัญญาสิกขา จนกว่าจักได้อริหัตผล

อเสชะ หมายถึง บุคคลผู้บรรลุนิพพานแล้ว หมัดกิจในการศึกษาปฏิบัติใน อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา อีกต่อไปเพราะได้ทำลายกิเลสหมดสิ้นแล้ว

7. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดเรื่องธุระ ในพุทธปรัชญาเถรวาทมีการศึกษาปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ สมัยพุทธกาลโดยยึดหลัก ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ หลักปริยัติ ได้แก่การศึกษาปฏิบัติตนในไตรสิกขา ในการฝึก อบรมด้านความประพฤติคือศีล ในด้านการศึกษาฝึกอบสมาธิ ในด้านการศึกษาฝึกอบปัญญา เพื่อนำตนออกจากกองทุกข์ได้แก่การปฏิบัติในกรรมฐาน คือ สมถกรรมฐาน เป็นกรรมฐานฝึกอบสมาธิ ให้เกิดขึ้นมีใน ตนตั้งแต่สมาธิระดับต้นคือ ขณิกสมาธิ ระดับกลางคืออุปปจารสมาธิ ระดับสูงคืออัปปนาสมาธิ จนถึงระดับ ฌาน เพื่อให้เกิดสติตั้งมั่นและมั่นคงในอารมณ์ที่ใช้เพ่งหรือภาวนา เพื่อข่มนิวรณ์ธรรมทั้งหลาย วิปัสณาเป็น กรรมฐานคือศึกษาฝึกอบปัญญาให้เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดปัญญาคือ ให้เกิดสติ ปัญญา พิจารณานาม รูป ให้ เห็นความเกิดดับตามความเป็นจริง จนคลายความยึดมั่นถือมั่นสามารถถอนตนออกจากกิเลสทั้งหมัดได้ หมดสิ้น เข้าถึงบรมสุขคือพระนิพพาน อันเป็นจุดหมายสูงสุดในพุทธปรัชญาเถรวาท

7.1 ความหมายของแนวคิดเรื่องธุระในพุทธปรัชญาเถรวาท

ผลการศึกษาพบว่า ธุระในพุทธปรัชญาเถรวาท มีความหมาย 2 อย่าง คือ คันถธุระ และ วิปัสณาธุระ คันถธุระ คือกิจในการศึกษาปฏิบัติ ในหลักปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ซึ่งได้แก่ การศึกษาในอธิศีล

สิกขา คือการศึกษาในศีล หรือวินัยบัญญัติ อธิจิตตสิกขาคือการศึกษาฝึกอบรมสมาธิ อธิปัญญาสิกขาคือ การศึกษาฝึกอบรมปัญญา คันถธุระคือธุระในด้านการศึกษา คัมภีร์ ตำรา หรือ เป็นธุระด้านการศึกษาปฏิบัติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคัมภีร์ ตำราต่างๆ และการแนะนำสั่งสอนจากผู้มีความรู้ และ ความประพฤติ โดยการเทศนา บรรยาย เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ พระสัทธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนแก่เวไนยสัตว์ทั้งหลาย คือ หลักความประพฤติหรือวินัย และหลักปฏิบัติเพื่อข้ามพ้นทุกข์คือธรรม วิปัสสนาธุระ คือกิจในด้านการปฏิบัติ ธรรมฐาน คือสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดสมาธิขั้นสูง ข่มนิวรณ์ธรรม มีสติตั้งมั่นพร้อม ใช้งานด้านปัญญา และฝึกอบรมปัญญาให้เห็นสภาวธรรมต่างๆตามความเป็นจริงสามารถตัดกิเลส ตัณหา ชาติเข้าสู่บรมสุขคือพระนิพพานได้

7.2 ประโยชน์ของแนวคิดเรื่องธุระในพุทธปรัชญาเถรวาท

ผลการศึกษาพบว่า ธุระในพุทธปรัชญาเถรวาทมีประโยชน์คือ คันถธุระ ได้แก่ ส่งเสริมให้เกิด การศึกษาแสวงหาความรู้ในหลักความประพฤติหรือวินัย และในหลักการปฏิบัติคือศีล สมาธิ และปัญญา ส่งผลในการนำไปสู่การประพฤติดนได้ถูกต้อง เกิดความผาสุกในหมู่คณะ และสร้างความเลื่อมใสศรัทธาใน พระรัตนตรัยแก่ผู้พบเห็น อีกทั้งเป็นการรักษาพุทธพจน์ และเผยแผ่พุทธพจน์ให้แก่ชนทั้งหลายผู้ใคร่ศึกษา ปฏิบัติ และเป็นกำลังสำคัญในการรักษาพุทธปรัชญาให้ดำรงอยู่ต่อไป ประโยชน์ในหลักปฏิบัติคือ ทำให้เกิด สำรวมระวัง ในกาย วาจา ใจ ทำให้เกิดสมาธิ มีสติมั่นคง ถึงขั้นฌาน เพื่อกำจัดนิวรณ์ธรรมและกำจัดอวิชา เกิดวิชาและปัญญาตัดกิเลสทั้งปวงได้เข้าถึงบรมสุขคือพระนิพพาน ผู้วิจัยสรุปประโยชน์ไว้ดังนี้

1. ประโยชน์ของแนวคิดเรื่องคันถธุระ คือประโยชน์ในด้านการศึกษาปฏิบัติ ในศีล คือ สามารถประพฤติปฏิบัติตนได้ถูกต้อง เหมาะสมแก่ฐานะ สถานภาพ บทบาท หน้าที่ของตนต่อหมู่คณะ และ สังคม สร้างความเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย ประโยชน์ด้านสมาธิคือมีสมาธิ มีสติมั่นคงจนถึงได้สมาธิใน ระดับต่างๆจนถึงฌาน ทำให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท และสามารถข่มนิวรณ์ธรรมได้ ประโยชน์ในด้านปัญญา คือมีปัญญาเห็นความจริงตามความเป็นจริง สามารถตัดกิเลสทั้งปวงได้

2. ประโยชน์ของวิปัสสนาธุระ คือประโยชน์ของการปฏิบัติอบรมกรรมฐานทั้ง 2 อย่าง สมถกรรมฐาน คือทำให้เกิดสมาธิเบื้องต้นจนถึงได้ฌานสมาบัติ ข่มนิวรณ์ธรรมและพร้อมนำไปใช้งานด้าน ปัญญา วิปัสสนากรรมฐาน คือกรรมฐานด้านการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งสามารถตัดอวิชาได้ เกิดปัญญาสูงสุดคือเห็นไตรลักษณ์และอริยสัจ 4 จนถึงสามารถตัดกิเลสเครื่องมัดสัตว์ให้ติดอยู่ในภพชาติ ได้เข้าถึงสภาพที่เป็นบรมสุขคือพระนิพพาน อันเป็นการตัดมูลเหตุของความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และ ความตาย ได้หมดสิ้น

7.3 ผลการวิเคราะห์แนวคิดเรื่องธุระในพุทธปรัชญาเถรวาท

ผลจากการศึกษาพบว่า แนวคิดเรื่องธุระในพุทธปรัชญาเถรวาทมีการศึกษาปฏิบัติสืบมาตั้งแต่ สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ในปัจจุบันพุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่ายังคงศึกษาปฏิบัติอยู่เหมือนดังเช่นสมัย พุทธกาล แต่มีความแตกต่างกันบ้างเรื่องของคันถธุระ คือในสมัยพุทธกาลนั้นยังคงท่องจำกันสืบต่อมาจาก ปากต่อปาก ในปัจจุบันมีพระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์หลักในการศึกษา แต่ก็ยังคงศึกษาปฏิบัติในหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา หรือปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เหมือนในสมัยพุทธกาล วิปัสสนาธุระ คือกิจด้านการปฏิบัติกรรมฐาน คือ ในสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งในกรรมฐานทั้งสองนี้มีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันคือ สมถกรรมฐาน

มุ่งเน้นไปที่การฝึกอบรมสมาธิ ให้มีขึ้นตั้งแต่สมาธิขั้นต้น จนถึงระดับฌาน เพื่อให้เกิดสติและสมาธิตั้งมั่น พร้อมนำไปใช้งานด้านปัญญาต่อไป วิปัสสนากรรมฐาน คือกรรมฐานด้านการฝึกอบรมปัญญาเน้นไปที่การพิจารณาสภาวธรรมต่างๆ ให้เกิดปัญญา รู้แจ้งเห็นสภาวธรรมตามความเป็นจริงจนเกิดปัญญาสูงสุดคือ เห็นไตรลักษณ์ เห็นอริสัจ 4 สามารถตัดกิเลสทั้งปวงได้ เข้าถึงจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพานอันเป็นแดนเกษมข้ามพ้นการเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นหน้าที่ในการสมานทานศึกษาปฏิบัติของพุทธบริษัททั้งหลาย หรือเสขะบุคคลผู้ตั้งอยู่ในกระแสพระนิพพาน เพื่อศึกษาประพฤติปฏิบัติตนให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง เข้าถึงพระอรหันต์มหตกิจที่ต้องสมานทานปฏิบัติอีกต่อไป เพราะกิจที่ต้องสมานทานปฏิบัตินั้นหมดสิ้นแล้ว

8. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาระดับปริญญาโทเรื่องธรรมาภิบาลในพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยเห็นว่า ธรรมาภิบาลในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นถือเป็นกิจ หน้าที่ที่สำคัญของพุทธบริษัททุกหมู่เหล่าในการนำมาศึกษาปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและลงมือปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พุทธปรัชญาเถรวาทให้แก่ผู้สนใจใฝ่ศึกษาได้ทราบและเกิดความศรัทธา ซึ่งนำมาสู่การลงมือปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและการเข้าถึงหลักสัจธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการสืบทอดต่ออายุพุทธปรัชญาให้ดำรงอยู่ และเจริญงอกงามในโลกต่อไป

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาเรื่อง ธรรมาภิบาลในพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในเชิงนโยบาย ที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติได้ ดังนี้

1. รัฐหรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมความรู้และความเข้าใจของประชาชนทั่วไป ในเรื่องธรรมาภิบาลของภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจถึงกิจของภิกษุสงฆ์ และเพื่อการประพฤติปฏิบัติตนต่อพระภิกษุสงฆ์ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะเป็นการช่วยรักษาสืบทอดพระศาสนาให้ยืนยาวต่อไปได้

2. รัฐหรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้ผู้นำทุกระดับ เรียนรู้ศึกษาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อทำตนให้เป็นแบบอย่างในเรื่องภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และสถาบันทางศาสนา โดยเฉพาะการเรียนรู้ทั้งพุทธวจนะ และข้อปฏิบัติตนของภิกษุสงฆ์ตามธรรมวินัย จากพระไตรปิฎก ซึ่งทำให้รู้จักและเข้าใจเลือกพิจารณาว่า พระสงฆ์ที่ควรให้ความเคารพและเชื่อถือได้นั้นควรมีลักษณะเช่นไร

3. รัฐหรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมในภาคประชาชน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องสมถกรรมฐาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในเรื่องของธรรมาภิบาลในพุทธปรัชญาเถรวาท เพราะสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตของตนเองได้ ด้วยการรู้จักฝึกจิตให้เกิดสมาธิตามหลักของอานาปานสติ เพราะง่ายและสะดวกแก่การปฏิบัติได้ในทุกโอกาส ทุกเวลา ทุกสถานที่ และทุกเพศทุกวัย

8.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การศึกษางานวิจัยในเรื่องฐานะในพุทธปรัชญาเถรวาท ยังมีประเด็นและแง่มุมอื่น ๆ อีกมากที่ น่าสนใจสามารถนำไปวิเคราะห์ศึกษาเพิ่มเติม จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไปของผู้วิจัย ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันที่มีต่อฐานะในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. ศึกษาเปรียบเทียบฐานะในพุทธปรัชญาเถรวาท กับฐานะในพุทธปรัชญาของฝ่ายมหายาน
3. ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อของภิกษุสงฆ์ยุคหลังพุทธกาลที่มีต่อการปฏิบัติตามหลักของเรื่อง ฐานะในพุทธปรัชญาเถรวาท

9. บรรณานุกรม

พระมหาสุชน ยสสีโล. (ผลชอบ) (2541). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องวิปัสสนากัมมัฏฐานในพระพุทธศาสนา.

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระพงศกรฐิติวิไล (เรื่องศิลป์ประเสริฐ). (2554). การศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการ ใช้สัมมาสติของพระธรรมธีรราชหมานูนิ (โชดก ญาณสิทธิ). สาขาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหานิพนธ์ มหาธมมรุกข์โชโต (แสงแก้ว). (2546). การศึกษาเปรียบเทียบแนวการปฏิบัติธรรมของ หลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ และพุทธทาสภิกขุ. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย.

พระมหาเข็มทอง ตนต์ิปาโล (ฤทธิ์ลือไกร). (2547). ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทาง ของพระครูโพธิสารคุณ (ประยงค์ อุปโลดม). สาขาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมบัติ ฐิตญาโณ (สุขประเสริฐ). (2548). ศึกษาเปรียบเทียบวิปัสสนากัมมัฏฐานในพระไตรปิฎกและ แนวปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานวัดโพธิ์บ้านโนนทัน. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตราชวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอำนาจ อานนโท (จันทร์เปล่ง). (2542). การศึกษาเรื่องการบรรลุธรรมในพุทธศาสนาเถรวาท. สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรชัย จนทวิไล (จันทวงษ์). (2554). การศึกษาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน 4. สาขาวิปัสสนาภาวนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูประคุณสรกิจ (สุชาติ ชินโรโส). การศึกษาวิธีสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวทางของสำนักวิปัสสนา วิเวกอาศรม. สาขาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการสงค์ ภาททมโม (ศรพรม). (2556). การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องโมหะในพุทธปรัชญา เถรวาท. สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

10. คำขอบคุณ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลืออนุเคราะห์เมตตาจาก พระอาจารย์พระมหาประภาส ปรีชาโน, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ พระอาจารย์ไกล่รุ่ง ปณฺญาวชิโร, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่ท่านได้เมตตาตรวจข้อบกพร่องต่างๆ และแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหามหวินทร์ บุริสุตโตโม, ผศ.ดร. ประธานสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา คณาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาทุกท่าน และคณาจารย์เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดทุกท่าน ที่เมตตาแนะนำให้ความรู้ให้กำลังใจตลอดจนตรวจแก้ไข แนะนำรูปแบบวิทยานิพนธ์จนเสร็จลงด้วยดี

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอย่างสูงยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดทุกท่าน และขอขอบพระคุณเพื่อนนักศึกษา และพระนักศึกษาทุกท่าน ที่ให้คำปรึกษาแนะนำตรวจทานเสนอแนะอย่างเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณพระครูสันตสุทธีวิมล เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ทองใหญ่ ที่สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาให้ทุนในการศึกษาและให้ทุนในการทำวิจัย รวมทั้งญาติโยมชาวบ้าน แวงเหนือ แวงใต้ และชาวบ้านโนนสวรรค์ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ได้อุปถัมภ์ภัตตาหารและปัจจัยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

คุณประโยชน์พร้อมด้วยคุณงามความดีแห่งวิทยานิพนธ์นี้ ขอนอบน้อมไว้เพื่อบูชาคุณพระรัตนตรัย อันมี พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คุณบิดา มารดา ครูอุปัชฌาย์ อาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทั้งมวล ญาติมิตรทุกท่านที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุนเป็นกำลังใจเสมอมาและทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานวิจัยในครั้งนี้